

Investigation of Educational Inequalities in Access to High School in the Context of Family Income Level (Isparta City Center Example)

Ömer ÇELİKKOL¹
Nazmi AVCI²

Abstract: Educational inequality issue in Turkey is generally addressed as part of “equality of opportunity” and “equality of condition” problem, and the problems within this framework are usually reduced to “not sending girls to school” and “educational opportunity differences between the regions”. The starting point of the investigation, as different from the studies generally regarding the determining of the factors leading to educational inequality in Turkey, consists of determining the social inequalities that respective educational institutions have faced with within the scope of formal education and in terms of students in the high school sampling. The investigation has shown that inequality in access to economic and social opportunities among the members of the public, feeds the educational inequality. Educational inequality of opportunity and condition on the other hand lead to inequality in access to economic and social opportunities among the members of the public. The investigation particularly seems to be supporting Bourdieu’s theory of cultural capital. In other words, the schools usually have an arrangement for the capital owners to be successful. Overcoming the social inequality in high schools out of formal education institutions that are subjected to the investigation depends on overcoming the economic and social inequality in society.

Keywords: Education, Opportunity Equality, Inequality, Cultural Capital, Formal Education, High schools.

Aile Gelir Düzeyi Bağlamında Liselere Erişimde Eğitimsel Eşitsizlik Alanlarının Araştırılması (Isparta İl Merkezi Örneği)*

Özet: Türkiye’de eğitimde eşitsizlik sorunu; genel olarak eğitimde “fırsat eşitliği” ve “imkân eşitliği” sorunu bağlamında ele alınmaktadır. Genelde bu kapsamdaki sorunlar, “kız çocuklarının okula gönderilmemesi” ve “bölgeler arasındaki eğitim imkânları farklılığı”na indirgenmesidir. Araştırmanın çıkış noktasını, genel olarak Türkiye’de eğitim eşitsizliğine neden olan etmenlerin belirlenmesine yönelik yapılan çalışmalardan farklı olarak; örgün eğitim kapsamında ve lise örneğinde öğrenciler anlamında söz konusu edilen bu eğitim kurumlarının karşı karşıya oldukları toplumsal eşitsizliklerin belirlenmesi oluşturmaktadır. Araştırma; toplumun üyeleri arasında ekonomik ve sosyal fırsatlara erişim bağlamındaki eşitsizliğin eğitimdeki eşitsizliği beslediğini göstermektedir. Eğitimdeki fırsat ve imkân eşitsizliği ise toplum üyeleri arasında ekonomik ve sosyal fırsatlara erişim bağlamında eşitsizliğe neden olmaktadır. Araştırma özellikle Bourdieu’nun kültürel sermaye görüşünü destekler niteliktedir. Diğer bir ifade ile okullar çoğunlukla sermaye sahiplerinin başarılı olmasına yönelik bir düzene sahiptir. Araştırmaya konu olan örgün eğitim kurumlarından liselerde toplumsal eşitsizliğin ortadan kalkması, toplumdaki ekonomik ve sosyal eşitsizliğin ortadan kalmasına bağlıdır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Fırsat Eşitliği, Eşitsizlik, Kültürel Sermaye, Örgün Eğitim, Liseler.

Bu makale, “Liselere Erişim Bağlamında Eğitimsel Eşitsizlik Alanlarının Araştırılması (Isparta İl Merkezi Örneği)” adlı doktora tezinden üretilmiştir. Bu araştırma Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi 4279-D1-15 nolu proje tarafından desteklenmiştir.

¹Süleyman Demirel Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü

²Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

*Corresponding author (İletişim yazarı): omercelikkol@sdu.edu.tr

Citation (Atf): Çelikkol, Ö., Avcı, N. (2017), Aile Gelir Düzeyi Bağlamında Liselere Erişimde Eğitimsel Eşitsizlik Alanlarının Araştırılması (Isparta İl Merkezi Örneği), Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi 1 (2): 165-183.

1. GİRİŞ

Toplumsal eşitsizlik, ekonomik değerlerin ve kaynakların dağılımı ile ilgili olarak kendisini ortaya koyan bir süreci ifade etmektedir. Bu bağlamda ekonomik yaşamın sonlu kaynaklarının insanoğlunun sonsuz istek ve dileklerine tahsis edilmesi sürecinde söz konusu olan eşitsiz ve adil olmayan bölüşüm ve dağılım, toplumsal eşitsizlik kavramını da beraberinde getirmektedir. Eğitimde fırsat eşitliği kavramı ise eğitimsel kaynaklara ulaşabilme veya onlardan eşit bir şekilde yararlanmayı ifade eder (Tezcan, 2012: 79).

Eğitimin bireylerin ve toplumların hayatında oynadığı önemi rolü hepimiz bilmekteyiz. Bireylerin demokrasilerde daha güçlü ve etkili olması için alacağı eğitimin içeriği ve seviyesi önem arz etmektedir (Arvasi, 2008: 103). Çünkü bireyler farklı cinsiyet, ırk, etnik köken, aile kökeni vb. özelliklere sahip olarak dünyaya gelmektedirler. Doğuştan sahip oldukları bu özellikler sayesinde bireyler, tüm yaşamları boyunca birtakım olanaklara sahip olabilmekte ya da birtakım olanaklardan yoksun bırakılabilmektedirler. Yaşam süreleri boyunca bireyler, bu özelliklerine ek olarak ve kendi çabaları ile farklı birtakım değerlere, kaynaklara ya da çeşitli varlıklara ulaşabilmekle birlikte, bunların da neticesinde doğuştan getirilen özelliklere bağlı olarak edinilebildiği söylenebilir. Ancak “Modern toplumun ayırt edici özelliklerinden en önemlisi toplumsal hareketlilik. Toplumun alt sınıf üyelerinin bireysel yetenek ve eğilimleri ölçüsünde üst sınıflara geçiş yapabilmeleri, üst sınıf üyelerinin konumlarının ise soya, cinsel, etnik ve dinsel kimliklere değil, yine bireysel yetenek ve eğilimlerine bağlı oluşu klasik ve çağdaş sosyoloji kuramları tarafından modern toplumun temel bir ölçütü olarak değerlendirilmiştir” (Topses, 2011: 101).

Toplumsal eşitsizlik kavramı olgusal bir anlam taşımakla birlikte, bu eşitsizliklerin belirli bir toplumun siyasi, ekonomik ve sosyal düşüncesi doğrultusunda ortaya çıkması, kavramın aynı zamanda belirli bir topluma, döneme ya da kesime ilişkin olay niteliği taşıması da söz konusudur (Roche, 1987:366). Kendisini en açık olarak servet, mülkiyet ve gelir dağılımının adil ve eşit olmayan dağılımı ile gösteren toplumsal eşitsizlik, bu yönüyle ve genel bir belirleme doğrultusunda bireylerin belirtilen doğuştan getirdikleri özellikleri doğrultusunda belirli olanaklardan

yoksun bırakılmaları olarak tanımlanabilmektedir (Lister, 1998: 8).

Sanayi Devrimi ile birlikte konu ile ilgili ilk sistemli düşünceler, aynı zamanda liberal düşünürler olarak bilinen Hobbes, Locke, Helvetius, Bentham ve Smith gibi düşünürlerdir. Bireyin “esas eylemci (actor)” olarak kabul edilmesi gerektiği anlayışından hareket eden bu düşünürler, konu ile ilgili olarak çok farklı ve hatta belirli noktalarda birbirine zıt düşünce sistemleri geliştirmişler ve toplumsal eşitsizlik kavramını olgusal temellerde değerlendirmişlerdir (Ignatieff, 1987: 401).

Toplumsal eşitsizlik olgusu, zaman içerisinde klasik liberal düşünce içerisinde ele alınmaya başlanmış ve “refah iktisatçıları” olarak nitelendirilen Pigou, Bergson, Samuelson gibi düşünürler ve “toplumsal adalet kuramcıları” olarak bilinen Rousseau, Kant, Rawls gibi düşünürler, konuyu ekonomik, siyasi ve sosyal temelleri ile ele alınması gereken ve ne denli çaba sarf edilirse edilsin ortadan kaldırılamayacak bir olgu olarak değerlendirmişlerdir (Castles, 1995: 300).

Eşitliğin kendisinin değil fırsatın sunulması gerektiği savunusuna dayanan eğitimde fırsat eşitliği ilkesi, sunulan fırsatlarla bireysel ve sosyal farklılıkların önüne geçilmesi gerektiği anlayışına dayanmakta ve toplumsal eşitsizliklerin de ancak bu şekilde aşılabileceğini belirtmektedir (Hesapçioğlu ve Dündar, 2011: 33). Ancak eşitliğin kendisinin değil fırsatın sunulmasının önemli olduğu savunusunda olan eğitimde fırsat eşitliği ilkesi, bu yönüyle bazı araştırmacılar tarafından özünde eşitliğin değil bilakis eşitsizliğin yer aldığı bir ilke olarak değerlendirilmektedir (Zanten, 2005: 156).

Zira mevcut eşitsizliklerin giderilebilmesi için bireylere eşitlik değil de fırsat sunulduğunda, sunulan bu fırsatların eşit olması sağlanmadığında bilakis eşitsizliğin ortaya çıkması söz konusu olmaktadır (Parcel ve Dufur, 2001: 886). Bu temelde kendisi ile çelişen ya da kendi içerisinde çelişkileri olan bir ilke olarak görülen eğitimde fırsat eşitliği ilkesi, özellikle sınıflı toplumlarda fırsatın bir üst sınıfa yükselme olarak görülmesi ya da ayrıcalıklı olmanın vaat edilmesi doğrultusunda eşitsizliği beraberinde getirmektedir (Hesapçioğlu ve Dündar, 2011: 34).

Bununla birlikte bazı araştırmacılar tarafından da eğitimde fırsat eşitliği; sınıflı toplumların temelinde yer alan eşitsizliklerin, bireylerin kendilerini gerçekleştirebilecekleri ve kişisel yeteneklerini geliştirebilecekleri bir ortamın yaratılmasına yönelik olarak etkisizleştirilmesini öngörmektedir (Marks, Creswell ve Ainley, 2006: 108). Bu temelde de eğitimde fırsat eşitliği, “eşitliğin sağlanması için eşitsizliğin giderilmesi” ve “fırsat eşitliğinin sağlanması doğrultusunda eşitliğin olanaklı kılınması” gibi iki temel argüman doğrultusunda şekillendirilmiş bir ilke olarak değerlendirilmektedir (Malone, 2008: 419).

Eğitsel eşitsizliğin önüne geçilebilmesi amacıyla eğitim faaliyetlerinin objektif uygulamalara endeksli olarak yürütülmesi gerektiği anlayışına dayanan eğitimde fırsat eşitliği ilkesi, bu doğrultuda yetenek ve zekâ gibi doğuştan getirilen birtakım özelliklere göre sosyal statülerin belirlendiği meritokratik sistemin bertaraf edilmesi gerektiğini savunmaktadır (Joeger, 2009: 1949).

Bu temelde eğitsel eşitsizliklerin giderilmesi yoluyla toplumsal eşitsizliklerin ortadan kaldırılabileceği belirtilmekte ve okula devam edebilmek, kendini gerçekleştirmek, statü ve gelir elde etmek gibi birtakım hakların bireysel yeteneklere endeksli olmadan herkes için sağlanabileceği ifade edilmektedir (Carneiro ve Heckman, 2002: 992). Oysa sosyal ve çevresel etmenler ya da bireyin mensup olduğu sosyal sınıfın özellikleri ve kültürel özellikler, hala eğitim sonuçlarında farklılıklara neden olabilmektedir.

Eğitimsel eşitsizlik; toplumsal sınıf, toplumsal cinsiyet, etnik köken ve inanç farklılıkları gibi nedenlerden dolayı söz konusu olabilmekte ve eğitim sistemi aracılığı ile toplumsal eşitsizlik bağlamındaki bu eşitsizlikler yeniden üretilmektedir. Bu bağlamda liberal düşünceye göre; tarafsız olması gereken okul, bir yandan öğrenim ve meslek yaşamındaki başarıların kişisel yetenek ve becerilere bağlı olduğu inancını güçlendirmek için kullanılmakta, diğer yandan da eşitsizlik üzerine kurulu sınıfsal yapılanmayı haklı hale getirmeye çalışmaktadır. Bireyler bu anlayış doğrultusunda başarısızlıklarının sadece kendilerinden ve/veya ailelerinden kaynaklandığını düşünmeye başlamakta ve maruz kaldıkları eşitsizliğin de, başarısızlıklarının doğal bir neticesi olduğunu kabul eder hale gelmektedirler. Bu temelde iş bölümündeki hiyerarşi de bireyler tarafından daha kabul edilebilir bir hal almakta ve çocukluk döneminden itibaren “yeteneksiz ve

başarısızsan eşitsizliğe maruz kalman kaçınılmaz olacaktır” anlayışı benimsenmektedir. Yeteneksiz ve başarısız olduğu için diğer bireylerin sahip olduklarına sahip olunamayacağı anlayışı ise, sistemin en temel argümanı olarak kendisini ortaya koymaktadır (Ünal ve Özsoy, 1999: 39-72).

Sonuç olarak eğitimsel eşitsizlik; eğitim hakkından koşulsuz herkesin yararlanabilmesi olanağının sağlanması ve eğitimde fırsat eşitliği anlamında herkesin eğitim kapsamındaki fırsat ve olanaklardan yararlanmasının mümkün kılınması ile son bulabilecektir. Ancak konu ile ilgili belirlemelerde bulunan düşünürler tarafından da ortaya konulduğu üzere, her kuşaktaki bireylerin eşit yaşam şanslarına sahip olmalarının sağlanması önde bir ütopyadır ve toplumsal eşitsizlik gibi eğitimsel eşitsizlik de tamamen ortadan kaldırılamaz, ancak belirli bir oranda bertaraf edilebilir.

2. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Araştırmanın çıkış noktasını, genel olarak Türkiye’de eğitim eşitsizliğine neden olan etmenlerin belirlenmesine yönelik yapılan çalışmalardan farklı olarak; liselere erişim bağlamında eğitimsel eşitsizlik alanlarının araştırılmasını kapsamaktadır. Eğitime dair eşitsizlikler konusunda yürütülen bu araştırma; liseye erişim ve öğrenciler anlamında söz konusu edilebilecek eğitimsel eşitsizliklere yoğunlaşmıştır. Bu nedenle araştırmanın problem cümlesi “Liselere Erişim Bağlamında Eğitimsel Eşitsizlik Alanlarının Araştırılması (Isparta İl Merkezi Örneği) çerçevesinde eğitimsel eşitsizlik alanları nelerdir?” sorularına yanıt aranmaya çalışılmıştır.

3. YÖNTEM

Sosyolojik araştırma yapmanın temel amacı, insanın sosyal davranışı konusunda derin bir anlayış elde etmektir. Ancak sosyoloji sadece kişilerin davranışlarını ve tavırlarını konu edinmez. Aynı zamanda gruplarda ve bir bütün olarak toplumlarda ne olduğunu açıklamaya çalışırlar (Cole, 1999: 13). Araştırma yöntemleri açısından sosyolojik araştırmaya baktığımızda, niteliksel ve niceliksel olmak üzere, temelde iki tip araştırma yönteminden söz edebiliriz. Niteliksel araştırma yöntemi daha çok soyut kaynaklı oluşuna, nicel araştırma ise rakam kökenli oluşuna dikkat çekmektedir. Niteliksel araştırma yöntemi; araştırmacının baştanbaşa tanıma ve topyekûn anlamasına yardımcı olacak şekilde düzenlenirken,

niceliksel araştırma yöntemi genellikle istatistik analizlerle değerlendirilecek olan çok miktarda sayıların toplanması temeline dayanmaktadır (Birkök, 1998: 40-44). Araştırmamız bu yönüyle lise örnekleminde öğrenciler bağlamında liselere erişimde söz konusu edilebilecek eğitimsel eşitsizlik alanlarının belirlenebilmesi amacıyla örneklem grubundakilerin sosyolojik özelliklerine odaklandığından, niceliksel bir araştırma yöntemi çerçevesinde hazırlanmıştır.

3. 1. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Isparta İl Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde yer alan, Isparta İl Merkezi'nde bulunup karma eğitim yapılan ve TEOG sınav sonucuna göre öğrenci alan aşağıda yer alan devlet liseleri oluşturmaktadır. Araştırmanın evreni ile ilgili bilgiler, Isparta İl Milli Eğitim Müdürlüğü 2014-2105 Eğitim-Öğretim yılı verilerini içermektedir. Isparta Merkez ilçede bulunan TEOG başarı sırasına göre devlet liseleri Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Isparta Merkezde Bulunan Liselerin TEOG Başarı Tablosu

Başarı Grubu	Sıra No	Okul Adı	Türkiye Geneli Yüzdellik Dilimi	Isparta Geneli Başarı Sırası
1 Çok Başarılı	1	Isparta Süleyman Demirel Fen Lisesi	1,17	1
	2	Tenzile Erdoğan Anadolu Lisesi	3,58	2
	3	Ahmet Melih Doğan Anadolu Lisesi	6,20	3
	4	Isparta Anadolu Lisesi	8,93	4
	5	Gülkent Anadolu Lisesi	10,55	5
2 Başarılı	6	Isparta Gazi Sosyal Bilimler Lisesi	11,36	6
	7	Mustafa Kaçıkçı Anadolu Lisesi	14,10	7
	8	Şehit Ali İhsan Kalmaz Anadolu Lisesi	19,52	8
	9	Isparta Lokman Hekim Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	20,71	9
	10	Mustafa Gürkan Anadolu Lisesi	23,42	10
3 Başarısız	11	Mürşide Ermumcu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	30,24	11
	12	Isparta Halikent Anadolu Lisesi	32,75	12
	13	Hacı Ahmet Ersöz Anadolu İmam Hatip Lisesi	34,10	13
	14	Tümay Yavuz Ali Ergun Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	62,85	14
	15	İMKB Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	73,63	15
4 Çok Başarısız	16	Merkez Anadolu İmam Hatip Lisesi	84,03	16
	17	Gül Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	85,03	17
	18	Merkez Meryem Albayrak Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	91,81	18
	19	Gülistan Anadolu İmam Hatip Lisesi	92,62	19
	20	Gül Şehri Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	95,89	23
	21	Isparta Merkez Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	97,07	24

Araştırmada, farklı türdeki okulların birbirleriyle karşılaştırılmasına olanak sağlanması açısından örneklem olarak her okul türünden TEOG yüzdellik dilimine göre en yüksek ve en düşük puanla öğrenci alan okullar belirlenmiştir. Okullar TEOG başarı sırasına göre 4 farklı başarı grubuna ayrılmıştır.

Her başarı grubundan en başarılı ve en başarısız okullar örneklem grubuna dâhil edilmiştir. Evreni temsil edecek örneklem tabakalı örnekleme

teknikiyle hesaplanmıştır. “Tabakalı örnekleme, sınırları belirlenmiş bir evrende alt tabakalar veya alt birim gruplarının var olduğu durumlarda kullanılır. Burada önemli olan, evren içindeki alt tabakaların varlığından yola çıkarak evren üzerinde çalışmaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 105). Bu örnekleme tekniğinin, evrenin değişkenliğini en iyi şekilde yansıtacağı düşünülmüştür. Bu teknik, evreni oluşturan her birime örneğe girme bakımından eşit şans tanımaktadır. Bu tekniğin temeli evreni homojen

şekilde alt katmanlara ayırmak ve her katmandan ağırlığına göre belli oranlarda örnek alınarak örneklem oluşturmaktadır (Bal, 2001: 119).

Örneklem seçmede kullandığımız formül gereği %99 güven düzeyi ve \pm %5 göz yumulabilir yanılğı payı esas alınarak araştırmaya katılmaya gönüllü 594 kişi belirlenmiştir. Anket formları, her okul için belirlenen örneklem sayısı sınıf sayısına eşit bir şekilde dağıtılmıştır. Sınıfta gönüllü olarak anket formunu doldurmak isteyenlere tesadüfi olarak dağıtılmıştır. Ancak anketlerin geri dönmemesi veya eksik doldurulması gibi olumsuz durumlara karşı anket soruları örneklemden her bir okulda %50 fazla olarak uygulanmıştır.

3.2. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Güvenirlik ve geçerlilik, veri toplama araçlarından biri olan anketin taşınması gereken en önemli özelliklerdendir. Güvenirlik, bir ölçme aracıyla aynı koşullarda tekrarlanan ölçümlerde elde edilen ölçüm değerlerinin kararlılık göstermesidir (Ercan ve Kan, 2004: 212). Cronbach's Alpha değerinin 0,70 ve üstü olduğu durumlarda ölçüğün güvenilir olduğu ifade edilmektedir (Bektaş ve Ulutürk Akman, 2013: 128). Bu araştırmada, veri toplama aracının güvenirliliğini tespit etmek için örneklem grubunda yer alan Merkez Anadolu İmam-Hatip Lisesinde okuyan 191 öğrenciye anket uygulanarak veri toplama aracının güvenirlilik çalışması yapılmıştır. Anket sorularından ilkokul ve orta-okuldan memnuniyet düzeyini belirleyen sorular likert ölçek düzeyinde olduğundan bu iki soru için Cronbach alfa güvenirlilik katsayısı uygulanmıştır. Cronbach alfa güvenirlilik katsayısı 0,844 olarak bulunmuştur.

3.3. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Sosyal bilimlerde yaygın bir şekilde kullanılan parametrik testlerin büyük çoğunluğu, normal olasılık dağılımını temel almaktadır. Parametrik testlerin kullanılabilmesi için normallik varsayımının sağlanması bir önkoşul olup ihlali durumunda analizin istatistiksel gücü ve analiz

sonuçları geçerliğini düşürebilmektedir. Parametrik olmayan testler ise normallik, bağımsızlık, homojenlik, küresellik, doğrusallık gibi parametrik test varsayımlarının sağlanmadığı durumlarda da kullanılabilir (Demir vd., 2016: 132). Analize konu veriler arasında ilişki bulunması noktasında, her bir değişken sınıflama ölçme düzeyine sahip olduğundan ki-kare test istatistiğinden yararlanılmıştır. “Ancak ki-kare değerinin; örneklem büyüklüğü, değişkenler arasındaki bağımsızlık yapısının miktarı ve serbestlik derecesinin bir fonksiyonu olduğu için yorumlanması zordur. Yorum zorluğunun üstesinden gelmek için, sınıflama ölçme düzeyindeki iki değişken arasındaki ilişkinin derecesini ölçen çeşitli istatistikler geliştirilmiştir. Cramer V katsayısı, çapraz tablodaki satır ve sütun sayısından bağımsız olarak iki değişken arasındaki ilişkinin gücü hakkında bilgi verir” (Öztuna, 2008: 161-162). Cramer V değerleri 0-1 arasında değişmekte olup, tıpkı korelasyon katsayısının büyüklüğünün yorumlanmasında olduğu gibi, 0-30 arası değerler düşük düzey ilişki, 31-60 arası değerler orta düzey ilişki, 61-100 arası değerler ise yüksek düzey bir ilişkinin varlığını gösterir (Özbay, 2008: 463). Bundan dolayı araştırma kapsamında alt problem cümlelerine ilişkin ikili analizlerin ilişki düzeylerini belirlemek için Cramer V ilişki katsayısı testinden yararlanılmıştır.

Normallik analizlerinde, Shapiro Wilk test istatistiği, varyans homojenliği analizlerinde ise levene test istatistiği kullanılmıştır. Kategorik değişkenler arasındaki ilişkileri daha detaylı görebilmek için (3 ya da 4 değişken arasındaki ilişki) çok değişkenli kategorik veri analiz yöntemlerinden olan log-linear analiz yöntemi kullanılmıştır.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Anket kapsamında örneklem grubundakilere Isparta il merkezinde yer alan hangi lisede okuduklarına yönelik sorulan soruya ilişkin alınan cevapların özetlendiği tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 2. Örneklem Grubundakilerin Okudukları Liseye Göre Dağılım Tablosu

	Lise Adı	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Örneklem Grubundakilerin Okudukları Lise	Süleyman Demirel Fen Lisesi	70	8,4	8,4	8,4
	Gülkent Anadolu Lisesi	100	12,0	12,0	20,4
	Isparta Gazi Sosyal Bilimler Lisesi	50	6,0	6,0	26,4
	Mustafa Gürkan Anadolu Lisesi	88	10,6	10,6	37,0
	Mürşide Ermumcu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	61	7,3	7,3	44,4
	İMKB Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	100	12,0	12,0	56,40
	Merkez Anadolu İmam Hatip Lisesi	191	23,0	23,0	79,30
	Isparta Merkez Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	172	20,7	20,7	100
	Toplam	832	100,0	100,0	

Örneklem grubundakilerin Isparta il merkezinde yer alan liseler kapsamındaki dağılımı sonucunda %8,4'ünün Süleyman Demirel Fen Lisesine, %12,0'ının Gülkent Anadolu Lisesine, %6,0'ının Isparta Gazi Sosyal Bilimler Lisesine, %10,60'sının Mustafa Gürkan Anadolu Lisesine, %7,3'nün Mürşide Ermumcu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesine, %23,0'ının Merkez Anadolu

İmam Hatip Lisesine, %20,7'sini ise Isparta Merkez Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesine devam ettiği görülmüştür.

Anket kapsamında örneklem grubundakilere hangi sınıfta okuduklarına ilişkin sorulara ilişkin elde edilen veriler kapsamındaki tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 3. Örneklem Grubundakilerin Okudukları Sınıfa Göre Dağılım Tablosu

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Okudukları Sınıf	Hazırlık Sınıfı	10	1,2	1,2
	9. Sınıf	214	25,7	26,9
	10. Sınıf	230	27,6	54,6
	11. Sınıf	177	21,3	75,8
	12. Sınıf	201	24,2	100,0
	Toplam	832	100,0	100,0

Örneklem grubundakilerin çok düşük bir yüzdesi (%1,2)'si hazırlık sınıfı öğrencisidir. 9.sınıflardan 214 kişi (%25,7), 10.sınıflardan 230 kişi (%27,6),

11. Sınıflardan 177 kişi (%21,3) ve 12. Sınıflardan 201 kişi (%24,2) anket kapsamında yer alan soruları cevaplamıştır.

Tablo 4. Aile Gelir Düzeyine Göre Dağılım Tablosu

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Aile Gelir Düzeyi	1.000 TL'den az	167	20,1	20,1
	1.000 TL - 2.000 TL arası	329	39,5	59,6
	2.001 TL - 3.000 TL arası	181	21,8	81,4
	3.001 TL - 4.000 TL arası	81	9,7	91,1
	4.001 TL - 5.000 TL arası	33	4,0	95,1
	5.000 TL'den fazla	41	4,9	100,0
	Toplam	832	100,0	100,0

Örneklem grubundakilerin büyük çoğunluğunun (%81,4) aile gelir düzeyi 3.000 TL ve daha azdır. Aile gelir düzeyi 4.001 TL ve yukarısı olan örneklem grubundakilerin yüzdesi toplam %8,9 olarak oluşmuştur. Ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri sadece öğrencilerin okula katılımını,

devamını veya okuldan mezun olmasını değil, aynı zamanda akademik başarı seviyesini de önemli ölçüde etkilemektedir (Tansel, 2002: 456).

Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan aileler hem okulla ilgili daha fazla materyal sağlayarak hem de okulla ilgili faaliyetlere ağırlık vererek

çocuklarının sosyo-kültürel gelişimlerine daha fazla olanak sağlayarak eğitsel yeteneklerini artırabilmektedirler. Bu durum bu aile çocuklarının sosyo-ekonomik durumu düşük aile çocuklarına nazaran daha hızlı öğrenmesine neden olabilmektedir. Bu da eğitimsel eşitsizliğin önemli nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Söz konusu

faktörler, Türkiye’de de sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerin çocuklarının akademik başarılarını ve gelecekte elde edebilecekleri gelirleri olumsuz olarak etkileyerek, gelir eşitsizliklerinin azaltılamamasında ve/veya artmasında en önemli etkenler arasında yer almaktadır (Çiftçi, 2013: 157).

Tablo 5. Model Uygunluk Tablosu

ailenin_gelir_duzeyi*teog_sbs_dershaneye_gittin_mi, cinsiyet				
	X ²	Sd	P	
Likelihood Ratio	35,111	23	,051	
Pearson	32,896	23	,083	

Ailenin gelir düzeyi, cinsiyet, TEOG veya SBS sınavı için etüt veya dershaneye gitme durumları üç boyutlu log-linear analiz ile değerlendirildiğinde ailenin gelir düzeyi ve TEOG veya SBS sınavı için etüt veya dershaneye gitme durumları arasındaki ilişki istatistiksel olarak önemli bulunurken cinsiyet bunlardan bağımsız bulunmuştur. Diğer bir ifade ile cinsiyet değişkeni, öğrencinin TEOG veya SBS sınavı için etüt veya dershaneye gitme durumu üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Bu sonuç Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV)’ın “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi” çalışmasındaki Isparta iline ilişkin “Kadın Güçlenme Endeksi” verisi ile uyumluluk göstermektedir.

Ailenin gelir düzeyi öğrencinin TEOG veya SBS sınavı için etüt veya dershaneye gitme durumu üzerinde güçlü bir etkisi bulunmaktadır. Başol ve Zabun (2014: 63-87) yapmış oldukları “Seviye Belirleme Sınavında Başarının Yordayıcılarının İncelenmesi: Dershaneye Gitme, Mükemmeliyetçilik, Ana-Baba Tutumu ve Sınav Kaygısı” adlı benzer bir araştırmaya göre ailenin gelir düzeyi ile dershaneye gidilen yıl arasındaki anlamlı bir ilişki vardır. Ailenin gelir düzeyi arttıkça dershaneye gidilen yılda artış olmaktadır. Bu durumda öğrencinin SBS başarısını yordayan asıl aracı değişken dershane değil, ailenin ekonomik düzeyidir.

Tablo 6. Aile Gelir Düzeyi – Çocuğun Kendisine Ait Odası Değişkenlerinin Çapraz Tablosu

			TEOG veya SBS sınavı için hazırlanırken kendine ait odan var mıydı?			Toplam
			Evete	Hayır	Yurtta kalıyorum.	
Ailenin gelir düzeyi nedir? (Anne ve babanızın aylık geliri)	1.000 TL'den az	Sayı	76	86	5	167
		Satır	45,5%	51,5%	3,0%	100,0%
		Sütun	12,7%	39,6%	27,8%	20,1%
	1.000 TL - 2.000 TL arası	Sayı	231	89	9	329
		Satır	70,2%	27,1%	2,7%	100,0%
		Sütun	38,7%	41,0%	50,0%	39,5%
	2.001 TL - 3.000 TL arası	Sayı	157	22	2	181
		Satır	86,7%	12,2%	1,1%	100,0%
		Sütun	26,3%	10,1%	11,1%	21,8%
	3.001 TL - 4.000 TL arası	Sayı	68	13	0	81
		Satır	84,0%	16,0%	0,0%	100,0%
		Sütun	11,4%	6,0%	0,0%	9,7%
	4.001 TL - 5.000 TL arası	Sayı	28	5	0	33
		Satır	84,8%	15,2%	0,0%	100,0%
		Sütun	4,7%	2,3%	0,0%	4,0%
	5.000 TL'den fazla	Sayı	37	2	2	41
		Satır	90,2%	4,9%	4,9%	100,0%
		Sütun	6,2%	,9%	11,1%	4,9%
	Toplam	Sayı	597	217	18	832
		Satır	71,8%	26,1%	2,2%	100,0%
		Sütun	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
			X ² =98,700	Sd=10	P=,000	Cramer's V=,244

Ailenin gelir düzeyi çocuğun kendisine ait odasının olup olmaması üzerinde etkilidir. Cramer's V ilişki katsayısı kapsamında iki değişken arasındaki ilişki düzeyinin düşük düzeyde olduğunu söylemek mümkündür.

Tablodan anlaşılacağı üzere ailenin gelir düzeyi arttıkça çocuğun kendisine ait odasına sahip olma oranı artmakta, ailenin gelir düzeyi azaldıkça çocuğun kendisine ait odasına sahip olma oranı azalmaktadır.

Tablo 7. Model Uygunluk Tablosu

ailenin_gelir_duzeyi*teog_sbs_kendine_ait_oda, ailenin_gelir_duzeyi*lisenin_basari_grubu			
	X ²	Sd	P
Likelihood Ratio	30,382	36	0,732
Pearson	25,749	36	0,897

Ailenin gelir düzeyi, TEOG veya SBS için sınava hazırlanırken çocuğun kendisine ait odasının varlığı, lisenin başarı grubu değişkenleri için yapılan log-linear analiz sonucuna göre tüm ikili ilişkiler anlamlı bulunmuştur. Kişinin aile gelir düzeyi hem TEOG veya SBS için sınava hazırlanırken çocuğun kendisine ait odasının varlığı hem de lisenin başarı grubu ile ilişkilidir.

Araştırma sonucuna göre TEOG veya SBS sınavına hazırlanırken çocuğun kendisine ait odasının varlığı, lisenin bulunduğu başarı grubunu etkilemektedir. Ancak TEOG veya SBS sınavına hazırlanırken çocuğun kendisine ait odasının varlığı ailenin gelir düzeyi ile yakından alakalıdır. Bu durumda öğrencinin sınav başarısını yordayan asıl aracı değişken kendisine ait odanın varlığı değil, ailenin ekonomik düzeyidir.

Tablo 8. Aile Gelir Düzeyi Öğrencinin Müzik Aleti Çalması Durumu Çapraz Tablosu

		Bir müzik aleti çalıyor musun?		Toplam	
		Evet	Hayır		
Ailenin gelir düzeyi nedir? (Anne ve babanızın aylık geliri)	1.000 TL'den az	Sayı	29	138	167
		Satır	17,4%	82,6%	100,0%
		Sütun	14,2%	22,0%	20,1%
	1.000 TL - 2.000 TL arası	Sayı	70	259	329
		Satır	21,3%	78,7%	100,0%
		Sütun	34,3%	41,2%	39,5%
	2.001 TL - 3.000 TL arası	Sayı	51	130	181
		Satır	28,2%	71,8%	100,0%
		Sütun	25,0%	20,7%	21,8%
	3.001 TL - 4.000 TL arası	Sayı	23	58	81
		Satır	28,4%	71,6%	100,0%
		Sütun	11,3%	9,2%	9,7%
	4.001 TL - 5.000 TL arası	Sayı	11	22	33
		Satır	33,3%	66,7%	100,0%
		Sütun	5,4%	3,5%	4,0%
	5.000 TL'den fazla	Sayı	20	21	41
		Satır	48,8%	51,2%	100,0%
		Sütun	9,8%	3,3%	4,9%
Toplam		Sayı	204	628	832
		Satır	24,5%	75,5%	100,0%
		Sütun	100,0%	100,0%	100,0%
		X ² =22,878	Sd=5	P=,000	Cramer's V=,166

Ailenin gelir düzeyi öğrencinin müzik aleti çalması üzerinde etkilidir. Cramer's V ilişki katsayısı kapsamında iki değişken arasındaki ilişki düzeyinin düşük düzeyde olduğunu söylemek mümkündür. Tablodan anlaşılacağı üzere ailenin gelir düzeyi arttıkça çocuğun bir müzik aleti çalma

oranı artmakta, ailenin gelir düzeyi azaldıkça çocuğun bir müzik aleti çalma oranı ise azalmaktadır.

En temel ifadesiyle "istendik davranış oluşturma ya da istendik davranış değiştirme süreci olarak tanımlanan eğitim, toplumun süzgeçten geçirilmiş

değerlerinin, ahlâk standartlarının bilgi ve beceri birikimlerinin yeni nesillere aktarılması ile ilgilidir. Bu anlamda eğitim bireyi, istendik nitelikte kültürlenme sürecidir” (Senemoğlu, 2004: xxiii). Aynı zamanda eğitim; “kişinin topluma yararlı olabilecek nitelikte yetiştirilmesini sağlar. Bu her ulusun vazgeçemeyeceği ortak özelliğidir. Ancak eğitim sözcük olarak bir bütünü belirler. Ayrıntıya girildiğinde, kişinin sanatsal, sosyal, kültürel ve bilimsel yönden gelişimi söz konusu olur” (Acay, 1999: 5).

Martin’e (2015: 5) göre yoksul çocuklar seslerin detaylarını algılamada zorlanmaktadır. Müzik eğitimi alan çocukların sinir sistemleri seslere daha iyi cevap vermektedir. Okullarda, zengin öğrencilerle yoksul öğrenciler arasındaki başarı farkını kapatmak için her okulda müzik eğitim programları uygulamak gerekir.

Eğitimin önemli bir parçası olan müzik eğitimi de üstlendiği görevler ve işlevleri ile bireyi ve içinde yaşadığı toplumu etkiler. Müzik eğitimi bireyde amaca yönelik olarak kültürel, sanatsal ve müzikal beceri ve davranışlar kazandırır. Bu kazanımlar sonucunda bireyde istendik davranış değişiklikleri meydana gelir ki; müzik eğitimi yoluyla bireyin davranışlarında oluşan değişmelerin toplumu etkileyeceği, toplumdaki değişmelerin ise bireyi etkileyeceği açıktır (Say, 2002: 361). Tablodan anlaşılacağı üzere ailenin gelir düzeyi düştükçe çocuğun müzik aleti çalma oranı azalmaktadır. Okullarda yeterli müzik eğitimi verilmediğinden bu durum ekonomik gelir düzeyi düşük aile çocuklarını diğer çocuklara göre eğitimin önemli bir parçası olan müzik eğitiminden mahrum bırakmaktadır. Oysa ekonomik gelir düzeyi yüksek aile çocukları kendi imkânıyla müzik eğitimi alabilmektedir.

Tablo 9. Aile Gelir Düzeyi Gidilen Lise Türü Çapraz Tablosu

			Hangi lise türünde okuyorsun?					Toplam	
			Fen Lisesi	Anadolu Lisesi	Sosyal Bilimler Lisesi	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	Anadolu İmam-Hatip Lisesi		
Ailenin gelir düzeyi nedir? (Anne ve babanızın aylık geliri)	1.000 TL'den az	Sayı	3	23	8	96	37	167	
		Satır	1,8%	13,8%	4,8%	57,5%	22,2%	100,0%	
		Sütun	4,3%	12,2%	16,0%	28,8%	19,4%	20,1%	
	1.000 TL - 2.000 TL arası	Sayı	9	67	13	145	95	329	
		Satır	2,7%	20,4%	4,0%	44,1%	28,9%	100,0%	
		Sütun	12,9%	35,6%	26,0%	43,5%	49,7%	39,5%	
	2.001 TL - 3.000 TL arası	Sayı	22	49	12	62	36	181	
		Satır	12,2%	27,1%	6,6%	34,3%	19,9%	100,0%	
		Sütun	31,4%	26,1%	24,0%	18,6%	18,8%	21,8%	
	3.001 TL - 4.000 TL arası	Sayı	15	24	6	21	15	81	
		Satır	18,5%	29,6%	7,4%	25,9%	18,5%	100,0%	
		Sütun	21,4%	12,8%	12,0%	6,3%	7,9%	9,7%	
	4.001 TL - 5.000 TL arası	Sayı	8	12	5	5	3	33	
		Satır	24,2%	36,4%	15,2%	15,2%	9,1%	100,0%	
		Sütun	11,4%	6,4%	10,0%	1,5%	1,6%	4,0%	
	5.000 TL'den fazla	Sayı	13	13	6	4	5	41	
		Satır	31,7%	31,7%	14,6%	9,8%	12,2%	100,0%	
		Sütun	18,6%	6,9%	12,0%	1,2%	2,6%	4,9%	
	Toplam	Sayı	70	188	50	333	191	832	
		Satır	8,4%	22,6%	6,0%	40,0%	23,0%	100,0%	
		Sütun	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	X ² =142,734			Sd=20		P=,000		Cramer's V=,166	

Ailenin gelir düzeyi gidilen lise türü üzerinde etkilidir. Cramer's V ilişki katsayısı kapsamında iki değişken arasındaki ilişki düzeyinin düşük düzeyde olduğunu söylemek mümkündür. Aile gelir düzeyi yüksek olan çocuklar fen lisesi, Anadolu lisesi ve sosyal bilimler lisesi gibi akademik liselere giderken aile gelir düzeyi düşük

olan çocuklar mesleki ve teknik Anadolu lisesi ile Anadolu imam-hatip lisesi gibi akademik başarısı düşük liselere gitmektedir.

Ailenin gelir düzeyi arttıkça çocuğun evdeki kaynakları ve dolaylı olarak da temel sosyal ihtiyaçları sağlanabildiğinden, maddi olanakları iyi olan bir aileden gelmek iyi bir akademik hazırlık,

yüksek eğitim beklentisi ve aile desteği gibi imkânları da beraberinde getirmektedir. Başarıda sadece ailenin ekonomik durumu değil aynı zamanda ebeveynlerin eğitim seviyeleri, çocuklarının eğitimi önemsemeleri, onlara sosyal ve kültürel bakımdan daha iyi imkânlar sağlamaları da etkilidir (Başol ve Zabun, 2014: 75).

Tablodan anlaşılacağı üzere ailenin gelir düzeyi arttıkça çocuğun Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi

veya Anadolu Lisesi gibi akademik başarısı daha yüksek liselere gitme oranı artmakta, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ile Anadolu İmam-Hatip Lisesi gibi akademik başarısı daha düşük liselere gitme oranı azalmaktadır. Ailenin gelir düzeyi azaldıkça çocuğun Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi veya Anadolu Lisesi gibi akademik başarısı daha yüksek liselere gitme oranı azalmakta, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ile Anadolu İmam-Hatip Lisesi gibi akademik başarısı daha düşük liselere gitme oranı ise artmaktadır.

Tablo 10. Aile Gelir Düzeyi – Lisenin Başarı Grubu Çapraz Tablosu

			Lisenizin bulunduğu başarı grubunu işaretleyin.				Toplam
			1. Grup (Çok Başarılı)	2. Grup (Başarılı)	3. Grup (Başarısız)	4. Grup (Çok Başarısız)	
Ailenin gelir düzeyi nedir? (Anne ve babanızın aylık geliri)	1.000 TL'den az	Sayı	16	18	41	92	167
		Satır	9,6%	10,8%	24,6%	55,1%	100,0%
		Sütun	9,4%	13,0%	25,3%	25,4%	20,1%
	1.000 TL - 2.000 TL arası	Sayı	38	51	78	162	329
		Satır	11,6%	15,5%	23,7%	49,2%	100,0%
		Sütun	22,4%	37,0%	48,1%	44,8%	39,5%
	2.001 TL - 3.000 TL arası	Sayı	46	37	29	69	181
		Satır	25,4%	20,4%	16,0%	38,1%	100,0%
		Sütun	27,1%	26,8%	17,9%	19,1%	21,8%
	3.001 TL - 4.000 TL arası	Sayı	29	16	10	26	81
		Satır	35,8%	19,8%	12,3%	32,1%	100,0%
		Sütun	17,1%	11,6%	6,2%	7,2%	9,7%
	4.001 TL - 5.000 TL arası	Sayı	18	7	3	5	33
		Satır	54,5%	21,2%	9,1%	15,2%	100,0%
		Sütun	10,6%	5,1%	1,9%	1,4%	4,0%
	5.000 TL'den fazla	Sayı	23	9	1	8	41
		Satır	56,1%	22,0%	2,4%	19,5%	100,0%
		Sütun	13,5%	6,5%	,6%	2,2%	4,9%
Toplam	Sayı	170	138	162	362	832	
	Satır	20,4%	16,6%	19,5%	43,5%	100,0%	
	Sütun	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
X ² =124,276		Sd=15	P=,000	Cramer's V=,223			

Ailenin gelir düzeyi gidilen lisenin başarı grubu üzerinde etkilidir. Yani değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Cramer's V ilişki katsayısı kapsamında iki değişken arasındaki ilişki düzeyinin düşük düzeyde olduğunu söylemek mümkündür. Tablodan anlaşılacağı üzere ailenin gelir düzeyi arttıkça çocuğun “çok başarılı” ve “başarılı” liselere gitme oranı artmakta, “başarısız” ve “çok başarısız” liselere gitme oranı azalmaktadır. Ailenin gelir düzeyi azaldıkça çocuğun “çok başarılı” ve “başarılı” liselere gitme oranı azalmakta, “başarısız” ve “çok başarısız” liselere gitme oranı artmaktadır.

Böyük vd. (2011: 27) yapmış oldukları “İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Bilimsel Süreç Beceri Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından

İncelenmesi” konulu araştırmada; ortaokul öğrencilerinin aile gelirleri ile akademik başarıları arasında anlamlı ilişki olduğu, geliri belli seviye üzerinde olan öğrencilerin daha başarılı oldukları sonucuna varmışlardır.

Yenilmez vd. tarafından 2006 yılında yapmış oldukları “İlköğretimde Matematik Başarısını Etkileyen Faktörlere İlişkin Öğrenci Görüşleri” konulu araştırmada; aylık gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerin, gelir düzeyi daha düşük olan öğrencilere oranla metot, öğretmen, aile ve ortam faktörlerinden daha fazla etkilendikleri sonucuna varmışlardır (Vural, 2008:4).

Pierre Bourdieu, okul gibi eğitim kurumlarına yüklenen eşitsizliklerin, bir nesilden diğerine

yeniden üretilip meşrulaştırıldığını ve okulun toplumdaki birçok grup açısından işlev bozukluğuna neden olduğu belirtmiştir (İnal, 2009: 3).

Tablodan anlaşılacağı üzere ailenin gelir düzeyi gidilen lisenin başarı grubunu etkilemekte bu durumda eğitimde eşitsizliğe neden olmaktadır. Bu sonuç Pierre Bourdieu'nun görüşüyle uyusmaktadır.

Tablo 11. Aile Gelir Düzeyi – Okul Öncesi Kuruma Devam Çapraz Tablosu

		Okul öncesi eğitim kurumuna devam ettiniz mi?			Toplam	
		Gitmedim	1 yıl gittim.	2 yıl ve daha fazla gittim.		
Ailenin gelir düzeyi nedir? (Anne ve babanızın aylık geliri)	1.000 TL'den az	Sayı	118	38	11	167
		Satır	70,7%	22,8%	6,6%	100,0%
		Sütun	23,7%	14,0%	17,5%	20,1%
	1.000 TL - 2.000 TL arası	Sayı	232	89	8	329
		Satır	70,5%	27,1%	2,4%	100,0%
		Sütun	46,7%	32,7%	12,7%	39,5%
	2.001 TL - 3.000 TL arası	Sayı	95	76	10	181
		Satır	52,5%	42,0%	5,5%	100,0%
		Sütun	19,1%	27,9%	15,9%	21,8%
	3.001 TL - 4.000 TL arası	Sayı	32	39	10	81
		Satır	39,5%	48,1%	12,3%	100,0%
		Sütun	6,4%	14,3%	15,9%	9,7%
	4.001 TL - 5.000 TL arası	Sayı	11	14	8	33
		Satır	33,3%	42,4%	24,2%	100,0%
		Sütun	2,2%	5,1%	12,7%	4,0%
	5.000 TL'den fazla	Sayı	9	16	16	41
		Satır	22,0%	39,0%	39,0%	100,0%
		Sütun	1,8%	5,9%	25,4%	4,9%
Toplam		Sayı	497	272	63	832
		Satır	59,7%	32,7%	7,6%	100,0%
		Sütun	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		$X^2=131,747$	$Sd=10$	$P=,000$	$Cramer's V=,281$	

Ailenin gelir düzeyi okul öncesi kuruma devam etmede etkilidir. Cramer's V ilişki katsayısı kapsamında iki değişken arasındaki ilişki düzeyinin düşük düzeyde olduğunu söylemek mümkündür. Tablodan anlaşılacağı üzere ailenin

gelir düzeyi arttıkça çocuğun okul öncesi eğitim kurumuna gitme süresi artmakta, ailenin gelir düzeyi azaldıkça çocuğun okul öncesi eğitim kurumuna gitme süresi azalmakta veya hiç gitmemektedir.

Tablo 12. Okul Öncesi Kuruma Devam Etme Süresi ile Lisenin Bulunduğu Başarı Grubu Çapraz Tablosu

		Lisenizin bulunduğu başarı grubunu işaretleyin.				Toplam	
		1. Grup (Çok Başarılı)	2. Grup (Başarılı)	3. Grup (Başarısız)	4. Grup (Çok Başarısız)		
Okul Öncesi eğitim kurumuna devam süresi	Okul öncesi eğitim kurumuna (anasınıfı, kreş vb.) devam etmedim.	Sayı	58	71	102	266	497
		Satır	11,7%	14,3%	20,5%	53,5%	100,0%
		Sütun	34,1%	51,4%	63,0%	73,5%	59,7%
	Okul öncesi eğitim kurumuna 1 yıl devam ettim.	Sayı	85	56	56	75	272
		Satır	31,3%	20,6%	20,6%	27,6%	100,0%
		Sütun	50,0%	40,6%	34,6%	20,7%	32,7%
	Okul öncesi eğitim kurumuna 2 yıl ve daha fazla devam ettim.	Sayı	27	11	4	21	63
		Satır	42,9%	17,5%	6,3%	33,3%	100,0%
		Sütun	15,9%	8,0%	2,5%	5,8%	7,6%
Toplam		Sayı	170	138	162	362	832
		Satır	20,4%	16,6%	19,5%	43,5%	100,0%
		Sütun	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		$X^2=88,852$	$Sd=6$	$P=,000$	$Cramer's V=,231$		

Tablodan anlaşılacağı üzere okul öncesi eğitim kurumuna daha fazla süre devam eden çocuklar daha çok “çok başarılı” ve “başarılı” okullara devam ederken okul öncesi eğitim kurumuna daha az giden veya hiç gitmeyen çocuklar “başarısız” ve “çok başarısız” okullara devam etmektedirler. Okul öncesi eğitim kurumuna devam süresi lisenin

bulduğu başarı grubunu etkilemektedir. Ancak okul öncesi eğitim kurumuna devam süresi ailenin gelir düzeyi ile yakından alakalıdır (Tablo 12). Bu durumda öğrencinin sınav başarısını yordayan asıl aracı değişken okul öncesi eğitim kurumuna devam süresi değil, ailenin ekonomik düzeyidir.

Tablo 13. Aile Gelir Düzeyi – TEOG veya SBS Sınavına Hazırlanırken Düzenli Spor Dalı İlgilenme Çapraz Tablosu

		TEOG veya SBS sınavına hazırlanırken düzenli bir spor dalı ile ilgilendi mi?					Toplam	
		Hayır.	Düzenli futbol oynadım.	Düzenli basketbol oynadım.	Düzenli voleybol oynadım.	Düzenli olarak diğer spor dallarıyla ilgilendim.		
Ailenin gelir düzeyi nedir? (Anne ve babanızın aylık geliri)	1.000 TL'den az	Sayı	117	22	8	4	16	167
		Satır	70,1%	13,2%	4,8%	2,4%	9,6%	100,0%
		Sütun	21,4%	16,5%	19,5%	14,3%	19,5%	20,1%
	1.000 TL - 2.000 TL arası	Sayı	220	64	7	12	26	329
		Satır	66,9%	19,5%	2,1%	3,6%	7,9%	100,0%
		Sütun	40,1%	48,1%	17,1%	42,9%	31,7%	39,5%
	2.001 TL - 3.000 TL arası	Sayı	120	26	13	5	17	181
		Satır	66,3%	14,4%	7,2%	2,8%	9,4%	100,0%
		Sütun	21,9%	19,5%	31,7%	17,9%	20,7%	21,8%
	3.001 TL - 4.000 TL arası	Sayı	50	13	7	2	9	81
		Satır	61,7%	16,0%	8,6%	2,5%	11,1%	100,0%
		Sütun	9,1%	9,8%	17,1%	7,1%	11,0%	9,7%
	4.001 TL - 5.000 TL arası	Sayı	19	5	1	2	6	33
		Satır	57,6%	15,2%	3,0%	6,1%	18,2%	100,0%
		Sütun	3,5%	3,8%	2,4%	7,1%	7,3%	4,0%
	5.000 TL'den fazla	Sayı	22	3	5	3	8	41
		Satır	53,7%	7,3%	12,2%	7,3%	19,5%	100,0%
		Sütun	4,0%	2,3%	12,2%	10,7%	9,8%	4,9%
	Toplam	Sayı	548	133	41	28	82	832
		Satır	65,9%	16,0%	4,9%	3,4%	9,9%	100,0%
		Sütun	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
			$X^2=32,738$	$Sd=20$	$P=,036$	$Cramer's V=,099$		

Ailenin gelir düzeyi TEOG veya SBS sınavına hazırlanma sürecinde düzenli bir spor dalı ile ilgilenme üzerinde etkilidir. Cramer's V ilişki katsayısı kapsamında iki değişken arasındaki ilişki düzeyinin düşük düzeyde olduğunu söylemek mümkündür. Tablodan anlaşılacağı üzere ailenin gelir düzeyi arttıkça çocuğun TEOG veya SBS sınavına hazırlanırken düzenli bir spor dalı ile ilgilenme oranı artmakta, ailenin gelir düzeyi azaldıkça çocuğun TEOG veya SBS sınavına hazırlanırken düzenli bir spor dalı ile ilgilenme oranı azalmaktadır.

Düzenli sporun okul başarısı üzerindeki etkisi üzerine önemli araştırmaları inceleyen Singh ve araştırma ekibi, çoğunluğu Amerika'da gerçekleştirilmiş ve 6 ile 18 yaş arası yaklaşık

12.000 çocuk ve gencin uzun süreli olarak incelendiği çalışmalardan elde ettiği sonuçlara göre fiziksel anlamda daha aktif olan öğrencilerin, akademik başarılarının da daha yüksek olduğu sonucuna varıyorlar. Çünkü araştırmacılar, egzersizin beyne daha fazla kan ve oksijen gitmesini sağladığını; endorfin artışı sağlayarak stresi azalttığını ve duyguları dengelediğini, böylelikle kişinin bilişsel sisteminde gelişim sağlayabileceğini vurguluyor. Bu sonuçlar, eğitimde sadece akademik içerik ve öğrenme üstünde değil, fiziksel aktivite gibi farklı alanların da başarıda rol oynayabileceğine dikkat çekiyor (Singh, 2012: 49-55). Ancak tablo 13'den anlaşılacağı üzere ailenin gelir düzeyi arttıkça çocuğun düzenli olarak bir spor dalı ile ilgilenme oranı artmakta, ailenin gelir düzeyi düştükçe çocuğun düzenli olarak bir spor dalı ile ilgilenme oranı azalmaktadır. Öyleyse eğitimsel eşitliği

sağlamak için temel eğitimde her öğrenciye yeterli spor imkânının sağlanması gerekir. Devlet ekonomik gelir düzeyi yetersiz çocuklara kitap ve

şartlı nakit transferi gibi spor yardımında (eşofman, spor ayakkabısı, turnuva giderleri vb.) bulunması gerekir.

Tablo 14. Aile Gelir Düzeyi – Yaşadığı Yer Çapraz Tablosu

		Ailen nerede yaşıyor?				Toplam		
		İl merkezi	İlçe merkezi	Belde	Köy			
Ailenin gelir düzeyi nedir? (Anne ve babanızın aylık geliri)	1.000 TL'den az	Sayı	100	14	3	50	167	
		Satır	59,9%	8,4%	1,8%	29,9%	100,0%	
		Sütun	16,9%	16,5%	15,8%	36,2%	20,1%	
	1.000 TL - 2.000 TL arası	Sayı	222	30	12	65	329	
		Satır	67,5%	9,1%	3,6%	19,8%	100,0%	
		Sütun	37,6%	35,3%	63,2%	47,1%	39,5%	
	2.001 TL - 3.000 TL arası	Sayı	142	22	3	14	181	
		Satır	78,5%	12,2%	1,7%	7,7%	100,0%	
		Sütun	24,1%	25,9%	15,8%	10,1%	21,8%	
	3.001 TL - 4.000 TL arası	Sayı	68	8	1	4	81	
		Satır	84,0%	9,9%	1,2%	4,9%	100,0%	
		Sütun	11,5%	9,4%	5,3%	2,9%	9,7%	
	4.001 TL - 5.000 TL arası	Sayı	25	7	0	1	33	
		Satır	75,8%	21,2%	0,0%	3,0%	100,0%	
		Sütun	4,2%	8,2%	0,0%	,7%	4,0%	
	5.000 TL'den fazla	Sayı	33	4	0	4	41	
		Satır	80,5%	9,8%	0,0%	9,8%	100,0%	
		Sütun	5,6%	4,7%	0,0%	2,9%	4,9%	
	Toplam		Sayı	590	85	19	138	832
			Satır	70,9%	10,2%	2,3%	16,6%	100,0%
			Sütun	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
			$X^2=58,150$	$Sd=15$	$P=,036$	$Cramer's V=,153$		

Ailenin gelir düzeyi ile ailenin yaşadığı yer arasında anlamlı bir ilişki vardır. Cramer's V ilişki katsayısı kapsamında iki değişken arasındaki ilişki düzeyinin düşük düzeyde olduğunu söylemek mümkündür. Kırsal kesimin sosyoekonomik yönden gelişmesi üzerine gerek ekonomik gerekse de sosyal-kültürel yapı faktörleri birlikte etki

etmektedir. Bundan dolayı kırsal kesimdeki ekonomik, sosyal ve kültürel yetersizlik kente göçü arttırmaktadır (Kızılaslan, 2006: 159). Tablodan anlaşılacağı üzere gelir düzeyi yüksek aileler daha çok il ve ilçe merkezinde yaşarken gelir düzeyi düşük aileler belde ve köylerde yaşamaktadır.

Tablo 15. Ailenin Yaşadığı Yer – Kardeş Sayısı Çapraz Tablosu

		Kaç kardeşin?				Toplam	
		Kardeşim yok.	1 Kardeş	2 Kardeş	3 ve üzeri kardeşim var.		
Ailen nerede yaşıyor?	İl merkezi	Sayı	30	137	230	193	590
		Satır	5,1%	23,2%	39,0%	32,7%	100,0%
		Sütun	85,7%	71,4%	75,7%	64,1%	70,9%
	İlçe merkezi	Sayı	3	24	26	32	85
		Satır	3,5%	28,2%	30,6%	37,6%	100,0%
		Sütun	8,6%	12,5%	8,6%	10,6%	10,2%
	Belde	Sayı	0	3	7	9	19
		Satır	0,0%	15,8%	36,8%	47,4%	100,0%
		Sütun	0,0%	1,6%	2,3%	3,0%	2,3%
	Köy	Sayı	2	28	41	67	138
		Satır	1,4%	20,3%	29,7%	48,6%	100,0%
		Sütun	5,7%	14,6%	13,5%	22,3%	16,6%
Toplam		Sayı	35	192	304	301	832
		Satır	4,2%	23,1%	36,5%	36,2%	100,0%
		Sütun	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		$X^2=18,412$	$Sd=9$	$P=,031$	$Cramer's V=,086$		

Ailenin yaşadığı yer ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir ilişki vardır. Cramer's V ilişki katsayısı kapsamında iki değişken arasındaki ilişki düzeyinin düşük düzeyde olduğunu söylemek mümkündür.

Tablodan anlaşılacağı üzere il ve ilçe merkezinde yaşayanların çoğunluğu 1 veya 2 kardeşe sahipken belde ve köyde yaşayanlar ise 2 veya 3 ve 3'ten fazla kardeşe sahipler.

Tablo 16. Model Uygunluk Tablosu

ailen_nerede_yasiyor*kac_kardes, ailen_nerede_yasiyor*lisenin_basari_grubu, kac_kardes*lisenin_basari_grubu			
	X ²	Sd	P
Likelihood Ratio	37,906	27	,079
Pearson	35,473	27	,127

Ailenin yaşadığı yer, kardeş sayısı, lise başarı grubu değişkenleri için yapılan log-linear analiz sonucuna göre tüm ikili ilişkiler anlamlı bulunmuştur. Kişinin yaşadığı yer hem kardeş sayısı ile hem de lisenin bulunduğu başarı grubu ile ilişkilidir. Ayrıca kardeş sayısı lise başarı grubunu da etkilemektedir.

Tablo 16'den anlaşılacağı üzere il ve ilçe merkezinde yaşayan aileler daha az çocuğa sahip iken belde ve köyde yaşayan ailelerin çocuk sayısı daha fazladır. Gelbal (2008: 10-11) tarafından yapılan bir araştırmada öğrencilerin Türkçe testindeki başarısının en yüksek olduğu kategori, kardeş sayısının 1 (bir) olduğu durumdur. Yedi ve daha çok kardeşi olan öğrencilerin ise başarıları en düşük düzeydedir. En yüksek ve en düşük ortalama

başarı arasındaki fark yaklaşık olarak 14 puan kadardır. Sahip olunan kardeş sayısındaki artış bir kardeşten sonra arttıkça, Türkçe başarılarında da düşüş olduğu izlenmektedir. Tablo 17'da üç boyutlu log-linear analiz ile değerlendirildiğinde ailenin yaşadığı yer, kardeş sayısı ve lisenin bulunduğu başarı grubu arasındaki ilişki istatistiksel olarak önemli bulunmuştur. Ailenin yaşadığı yer bağlamında kırsalda kardeş sayısı artarken kentsel bölgede azalmaktadır. Ailenin geliri düzeyi ailenin yaşadığı yeri, ailenin yaşadığı yer kardeş sayısını, kardeş sayısı da lisenin bulunduğu başarı grubunu etkilemektedir. Kardeş sayının fazlalığı eğitimsel eşitsizliğe neden olmaktadır. Bu durumda lisenin bulunduğu başarı grubunu yordayan asıl aracı değişken ailenin yaşadığı yer ve kardeş sayısı değil, ailenin ekonomik düzeyidir.

Tablo 17. Ailenin Yaşadığı Yer – Lisenin Bulunduğu Başarı Grubu Çapraz Tablosu

			Lisenizin bulunduğu başarı grubunu işaretleyin.				Toplam
			1. Grup (Çok Başarılı)	2. Grup (Başarılı)	3. Grup (Başarısız)	4. Grup (Çok Başarısız)	
Ailen nerede yaşıyor?	İl merkezi	Sayı	106	97	123	264	590
		Satır	18,0%	16,4%	20,8%	44,7%	100,0%
		Sütun	62,4%	70,3%	75,9%	72,9%	70,9%
	İlçe merkezi	Sayı	36	18	3	28	85
		Satır	42,4%	21,2%	3,5%	32,9%	100,0%
		Sütun	21,2%	13,0%	1,9%	7,7%	10,2%
	Belde	Sayı	5	6	2	6	19
		Satır	26,3%	31,6%	10,5%	31,6%	100,0%
		Sütun	2,9%	4,3%	1,2%	1,7%	2,3%
	Köy	Sayı	23	17	34	64	138
		Satır	16,7%	12,3%	24,6%	46,4%	100,0%
		Sütun	13,5%	12,3%	21,0%	17,7%	16,6%
Toplam	Sayı	170	138	162	362	832	
	Satır	20,4%	16,6%	19,5%	43,5%	100,0%	
	Sütun	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
			X ² =21,766	Sd=3	P=,000		

Yukarıdaki tabloda bağımsız değişken “ailenin yaşadığı yer”, bağımlı değişken ise “lisenin bulunduğu başarı grubu” olarak oluşmaktadır. Kruskal-Wallis test istatistiğine ait p değeri 0,000 anlamlılık düzeyi olan 0,05’ten küçük olduğundan lisenin bulunduğu başarı grubu ailenin yaşadığı yere farklılık göstermektedir. Bu farklılık ilçe-il ve ilçe-köy arasında söz konusudur.

Tablodan anlaşılacağı köyde yaşayan çocuklar “çok başarılı” grupta en düşük orana sahip iken “çok başarısız” grupta en yüksek orana sahiptir. “Çok başarılı” grupta en yüksek oran ilçe merkezi ile beldede yaşayanlara aittir. İl merkezi ile köyde yaşayan çocuklar ilçe merkezi ile beldede yaşayan çocuklardan daha başarısızdır. İl merkezinde yaşayanların ilçe ve beldede yaşayanlardan daha düşük başarı göstermesi ayrıca araştırılması gereken bir husustur. Tabloya göre özellikle köyde yaşayan çocuklar açısından eğitimsel eşitsizlik söz konusudur.

Bir ülkenin kalkınması ve toplumsal refahın artırılmasında en önemli unsur eğitimidir. Bundan dolayı eğitimin ülke genelinde ve bölgeler arasında, köy-kent ve kadın-erkek tüm nüfusa eşit bir şekilde sunumu önem arz etmektedir. Eğitimde fırsat ve imkân eşitliğini sağlamak sosyal devletin olmazsa olmaz bir koşulu olarak devletin, fırsat ve imkân eşitliğini sağlamak için gerekli önlemleri alması en önemli görevlerindedir. Eğitimde fırsat ve imkân eşitsizliğe büyük oranda sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel etkenler neden olmaktadır. PISA sınav bulgularının analiz edildiği bir çalışmaya göre, akademik başarıda öğrencinin derse duyduğu ilgiden, okulun kaynaklarından ve ders içi öğrenme metotlarından daha çok sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel değişkenler belirleyici olmaktadır. Türkiye’de eğitim kalitesini belirleyen temel unsurlar, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel faktörlerden olan yaşanan bölge, ebeveynin eğitimi ve ekonomik durumudur. Sosyo-ekonomik koşulların öğrenci başarısını ve eğitime erişimi olumsuz yönde etkilemesi, kentsel ve kırsal alandaki okullar arasında kalite farklılıklarının yüksek düzeyde olması, temel eğitimin ve ortaöğretimin herkes tarafından tamamlanamaması Türkiye’de en önemli eşitsizlik alanlarından (Aydın vd., 2012: 23-24).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada, genel olarak Türkiye’de eğitim eşitsizliğine neden olan etmenlerin belirlenmesine yönelik yapılan çalışmalardan farklı olarak; örgün

eğitim kapsamında ve lise örneğinde liselere erişimde eğitim kurumlarının karşı karşıya oldukları eğitimsel eşitsizliklerin belirlenmesine yönelik çalışma yapıldı. Isparta Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde yer alıp TEOG sınav sonucuna göre öğrenci alan ve karma eğitim yapan Isparta İl Merkezi’nde bulunan devlet liseleri bağlamında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Ailenin gelir düzeyi ile dershaneye gidilen yıl arasında anlamlı bir ilişki vardır. Ailenin gelir düzeyi arttıkça dershaneye gidilen yılda artış olmaktadır. Bu durumda öğrencinin lisenin bulunduğu başarı grubunu yordayan asıl aracı değişken dershane değil, ailenin ekonomik düzeyidir (Tablo 5).

Ailenin gelir düzeyi arttıkça çocuğun TEOG veya SBS sınavına hazırlanırken kendisine ait odasına sahip olma oranı artmakta, ailenin gelir düzeyi azaldıkça çocuğun kendisine ait odasına sahip olma oranı azalmaktadır (Tablo 6). TEOG veya SBS sınavına hazırlanırken çocuğun kendisine ait odasının varlığı, lisenin bulunduğu başarı grubunu etkilemektedir (Tablo 7). Ancak TEOG veya SBS sınavına hazırlanırken çocuğun kendisine ait odasının varlığı ailenin gelir düzeyi ile yakından alakalıdır. Bu durumda öğrencinin sınav başarısını yordayan asıl aracı değişken TEOG veya SBS sınavına hazırlanırken kendisine ait odasının varlığı değil, ailenin ekonomik düzeyidir.

Ailenin gelir düzeyi arttıkça çocuğun bir müzik aleti çalma oranı artmakta, ailenin gelir düzeyi azaldıkça çocuğun bir müzik aleti çalma oranı ise azalmaktadır (Tablo 8). Okullarda yeterli müzik eğitimi verilmediğinden bu durum ekonomik gelir düzeyi düşük aile çocuklarını diğer çocuklara göre eğitimin önemli bir parçası olan müzik eğitiminden mahrum bırakmaktadır. Oysa ekonomik gelir düzeyi yüksek aile çocukları kendi imkânıyla müzik eğitimi alabilmektedir. Ekonomik geliri düşük ailelerin müzik eğitimi konusunda daha fazla desteğe ihtiyacı bulunmaktadır. Eğitimsel eşitlik için ekonomik geliri düşük ailelerin çocuklarına ücretsiz ders kitabı gibi ücretsiz müzik aleti yardımı, ücretsiz kurslar ve kırsal kesimdeki okulların haftalık ders programlarında müzik ders saatlerinin artırılması veya takviye müzik eğitimi verilmesi yoluna gidilmelidir.

Ailenin gelir düzeyi arttıkça çocuğun Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi veya Anadolu Lisesi gibi akademik başarısı daha yüksek liselere gitme oranı artmakta, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ile

Anadolu İmam-Hatip Lisesi gibi akademik başarısı daha düşük liselere gitme oranı azalmaktadır. Ailenin gelir düzeyi azaldıkça çocuğun Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi veya Anadolu Lisesi gibi akademik başarısı daha yüksek liselere gitme oranı azalmakta, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ile Anadolu İmam-Hatip Lisesi gibi akademik başarısı daha düşük liselere gitme oranı ise artmaktadır (Tablo 9). Ailenin gelir düzeyinden kaynaklanan eğitimsel eşitsizliği ortadan kaldırmak veya azaltmak için eşitsizliği pekiştiren lise türleri yeniden düzenlenmelidir. Liseler her öğrencinin ilgi, istek ve yeteneğine uygun programlarla yeniden düzenlenmelidir. Akademik başarısı düşük okullara giden öğrencilere üniversite sınavında pozitif ayrımcılık yapılmalı, üniversitelerdeki bölümlere ya akademik puanla veya bölümle ilgili mesleki alan puanıyla geçiş imkânı verilmelidir. Ayrıca lise türleri yeniden yapılanmalı ve akademik lise, meslek lisesi ayırımına son verilip her lise öğrencisinin eşit şartlarda akademik ve mesleki eğitim almaları sağlanmalıdır. Liseye devam eden her çocuğa üniversiteye devam konusunda eşit fırsat verilmelidir. Her lise türü %50 akademik, %50 meslek eğitimi içerecek şekilde yeniden yapılmalıdır.

Ailenin gelir düzeyi arttıkça çocuğun “çok başarılı” ve “başarılı” liselere gitme oranı artmakta, “başarısız” ve “çok başarısız” liselere gitme oranı azalmaktadır. Ailenin gelir düzeyi azaldıkça çocuğun “çok başarılı” ve “başarılı” liselere gitme oranı azalmakta, “başarısız” ve “çok başarısız” liselere gitme oranı artmaktadır (Tablo 10). Liselere geçiş sisteminde uygulanan TEOG ve SBS sınavları öğrencinin ilgi ve yeteneği ölçmeden uzak bir durum arz etmektedir. Çünkü bu sınavlar akademik başarısı yüksek liselere ekonomik düzeyi yüksek aile çocukları lehine ayrımcılığa neden olmaktadır. Liselere erişimde eğitimsel eşitlik için liselere geçiş sisteminde çoktan seçmeli teste dayalı sisteme son verilmeli yerine öğrencinin ilgi ve yeteneğini ölçen performans dayalı bir geçiş sistemi kurulmalıdır.

Okul öncesi eğitim kurumuna daha fazla süre devam eden çocuklar daha çok “çok başarılı” ve “başarılı” okullara devam ederken okul öncesi eğitim kurumuna daha az giden veya hiç gitmeyen çocuklar “başarısız” ve “çok başarısız” okullara devam etmektedirler (Tablo 12). Okul öncesi eğitim kuruma devam süresi lisenin bulunduğu başarı grubunu etkilemektedir. Ancak okul öncesi eğitim kurumuna devam süresi ailenin gelir düzeyi ile de yakından alakalıdır (Tablo 11). Bu durumda

öğrencinin sınav başarısını yordayan asıl aracı değişken okul öncesi eğitim kurumuna devam süresi değil, ailenin ekonomik düzeyidir. Öyleyse liselere erişimde eğitimsel eşitsizliği önlemek için okul öncesi eğitim kurumu 3 yıl süreyle zorunlu olmalıdır. Okul öncesi eğitim kurumuna devam edip ekonomik geliri düşük aileler için ayrıca okul öncesi eğitim için şartlı nakit transferi ve okul öncesi materyali vb. yardımı yapılmalıdır.

Eğitimde sadece akademik içerik ve öğrenme değil, fiziksel aktivite gibi farklı alanlar da başarıda rol oynamaktadır (Singh, 2012: 49-55). Ancak tablo 13’den anlaşılacağı üzere ailenin gelir düzeyi arttıkça çocuğun düzenli olarak bir spor dalı ile ilgilenme oranı artmakta, ailenin gelir düzeyi düştükçe çocuğun düzenli olarak bir spor dalı ile ilgilenme oranı azalmaktadır. TEOG veya SBS sınavına hazırlanırken çocukların düzenli bir spor dalı ile ilgilenmesinden mahrum kalması çocukların başarısını olumlu etkilememektedir. Bilakis düzenli basketbol veya voleybol oynamak başarıyı olumlu etkilemektedir. Bundan dolayı ekonomik düzeyi düşük aileler için spor yardımı yapılmalı ve devlet okullarının sportif imkânları geliştirilmelidir. Sportif faaliyetlerde başarılı olup ekonomik geliri düşük aile çocuklarına Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfınca yapılan şartlı nakit yardımı gibi sporcu destek yardımı yapılmalıdır. Bu kapsamda hem sporcuların masraflarının karşılanması hem de ailelere aylık para yardımı yapılması bu konudaki eşitsizliği azaltmaya katkı sağlayacaktır. Ayrıca ekonomik geliri düşük ailelerin yaşadığı yerlerdeki okulların sportif imkânları daha fazla artırılmalıdır.

Ailenin yaşadığı yer kardeş sayısını (Tablo 15), kardeş sayısı da lisenin bulunduğu başarı grubunu (Tablo 16) etkilemektedir. Kardeş sayısı fazla olanlar daha çok “başarısız” ve “çok başarısız” okullara gitmekte bu durum da eğitimsel eşitsizliğe neden olmaktadır. Devlet, çocuk sayısını arttırmaya dönük teşvik politikasını yeniden gözden geçirmelidir. Kırsal kesimdeki ekonomik geri kalmışlık hem kente göçü zorunlu kılmakta hem de kırsal kesimde yaşamak zorunda kalanlar için eğitimsel eşitsizliğe neden olmaktadır. Kırsal kesimin gelirlerini arttırıcı ekonomik teşviklere öncelik verilmelidir.

Köyde yaşayan çocuklar “çok başarılı” grupta en düşük orana sahip iken “çok başarısız” grupta en yüksek orana sahiptir. “çok başarılı” grupta en yüksek oran ilçe merkezi ile beldede yaşayanlara aittir. İl merkezi ile köyde yaşayan çocuklar ilçe

merkezi ile beldede yaşayan çocuklardan daha başarısızdır. İl merkezinde yaşayanların ilçe ve beldede yaşayanlardan daha düşük başarı göstermesi ayrıca araştırılması gereken bir husustur. Tabloya 17'ye göre özellikle köyde yaşayan çocuklar açısından eğitimsel eşitsizlik söz konusudur. Kent merkezlerinde daha çok akademik başarısı yüksek liseler açılmakta kırsal kesimde ise akademik başarısı düşük liseler açılmakta, bu durum kırsalda yaşayan çocuklar aleyhine eğitimsel eşitsizliğe neden olmaktadır. Kırsal kesim aleyhine işleyen bu durum düzeltilmelidir. Milli Eğitim Bakanlığı Fatih projesi kapsamında tablet dağıtımına kırsal kesimden başlamalıdır. Ayrıca köy ve beldelerdeki öğrencilerin evlerinden de internete ulaşabilmelerine imkân verecek şekilde okuldaki internet hatlarının çekim alanı kablolu antenle genişletilmelidir.

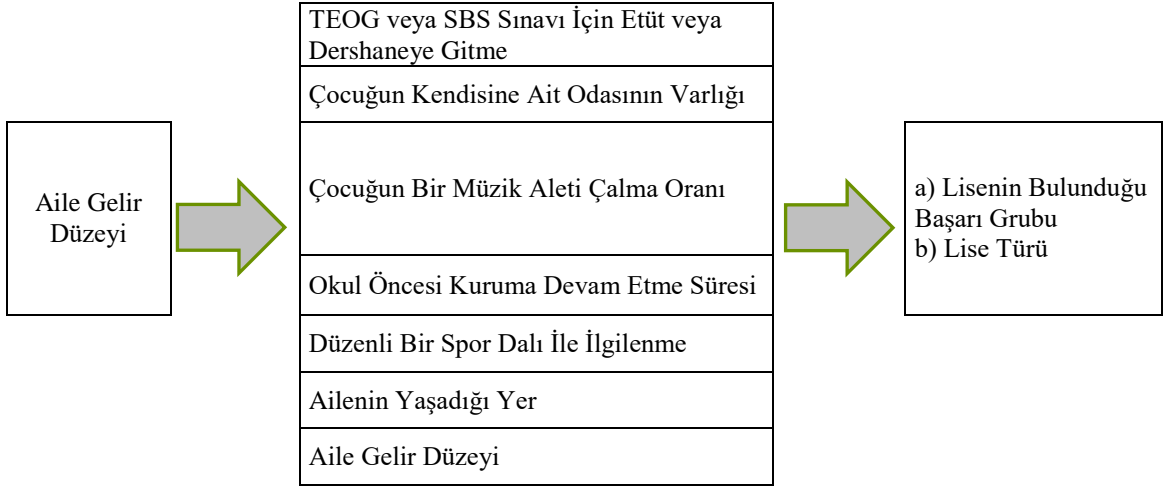
Sonuç olarak liselere erişimde ailenin gelir düzeyi eğitimsel eşitsizliğine neden olan en önemli faktör olup liselere geçişteki çoktan seçmeli teste dayalı sınav sistemi bu durumu pekiştirmektedir. Liselere erişimde eğitimsel eşitsizliğe neden olan çoktan seçmeli teste dayalı geçiş sistemi değiştirilmelidir. Öncelikle ilgi ve yeteneğe hitap etmeyen lise türleri yeniden düzenlenmeli geçiş sistemi ise çoktan seçmeli teste dayalı sınavlar yerine çok faktörlü, çok yıllık performans değerlendirme sistemine göre yapılmalıdır. Öğrencinin performansını dersine giren öğretmenler, sınıf rehber öğretmeni, okul rehber öğretmeni, öğrenci velisi ve öğrencinin kendisinin dolduracağı ilgi ve yetenek anketiyle belirlenmelidir. Çocuk sınav sorusu yerine her dönem sonunda merkezi olarak aynı tarih ve saatte ülke genelinde ilgi ve yetenek anketini cevaplamalıdır. İlgi ve yetenek anket soruları çocuğa fark ettirmeden ilgi ve yeteneğini ölçecek türde hazırlanmalıdır. Derse giren öğretmenler, sınıf rehber öğretmeni, okul rehber öğretmeni ve öğrenci velisi her dönem sonunda değerlendirme yapılmalıdır. Her liseye alanların kontenjan oranları kadar tercih hakkı verilmelidir. Örneğin sağlık liselerine toplam tercihin %1'i kadar kontenjan verildiyse her okulda sağlık alanında en yüksek puan alan %1'deki öğrenci sağlık lisesini tercih edebilmeli. Bu şekilde özel okulların not şişirmesinin önüne geçilmiş olur. Liseler kendi alanları için ortaokuldaki dersler için taban puan belirlemelidir. Örneğin sağlık lisesi için fen ve teknoloji dersinin ortalamasının en az 90, sosyal bilimler lisesi için sosyal bilgiler dersinin ortalamasının en az 95 olması koşulu konulabilir. Ön koşulu sağlamayan öğrenciler o okulları tercih

edememeli. Ön koşul sayesinde öğrencilerin ortaokuldaki dersleri hafife alması önlenmiş olur. Ayrıca bir öğrenciyi 8 dönemde yaklaşık 40 öğretmen değerlendirmiş olur. Bu sistemde özel ders, yaprak test, dersane ve etüt ile deneme sınavına gerek kalmayacaktır. Bu geçiş sistemi sayesinde öğretmenler işlerine odaklanacak, okullar dershaneciliği bırakıp asli işlerini yapacaklardır.

Teşekkürler

Bu makale, "Liselere Erişim Bağlamında Eğitimsel Eşitsizlik Alanlarının Araştırılması (Isparta İl Merkezi Örneği)" adlı doktora tezinden üretilmiştir. Bu araştırma Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi 4279-D1-15 nolu proje tarafından desteklenmiştir.

Liselere Erişim Bağlamında Eğitimsel Eşitsizlik Alanları İle İlgili Grafik

KAYNAKLAR

- ACAY, S., (1999), Şarkı Dağarcığı, Ankara, Yurtrenkleri Yayınevi.
- ARVASI, S. A., (2008), Eğitim Sosyolojisi, Bütün Eserleri V, Bilgeoguz Yayınları, İstanbul.
- BAL, H., (2001), Bilimsel Araştırma Yöntem ve Teknikleri, SDÜ Basımevi, Isparta.
- BAŞOL, G., ve ZABUN, E., (2014), Seviye Belirleme Sınavında Başarının Yordayıcılarının İncelenmesi: Dershaneye Gitme, Mükemmeliyetçilik, Ana-Baba Tutumu ve Sınav Kaygısı, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, Educational Sciences: Theory & Practice, 14, ss. 63-87, İstanbul
- BEKTAŞ, H., ve ULUTÜRK AKMAN, S., (2013), Yükseköğretimde Hizmet Kalitesi Ölçeği: Güvenilirlik ve Geçerlilik Analizi, Ekonometri ve İstatistik Dergisi, Sayı:18, ss.116-133, İstanbul.
- BİRKÖK, M. C., (1998), Sosyolojik Düşünme ve Metodolojisi, Elektronik Sürüm 1.6, İstanbul.
- CARNEIRO, P. and HECKMAN, J., (2002), The Evidence on Credit Constraints in Postsecondary Schooling, The Economic Journal, Volume: 112, pp. 9891018.

- CASTLES, S., (1995), How Nation – States Respond to Immigration and Ethnic Diversity, New Community, Volume: 21, Number: 3, pp: 293-308.
- COLE, S., (1999), Sosyolojik Düşünme Yöntemi, (Çev. B. Demirkol) Vadi Yayınları, Ankara.
- ÇİFTÇİ, C., ve ÇAĞLAR, Ç., (2014), Ailelerin Sosyo-Ekonomik Özelliklerinin Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkisi: Fakirlik Kader midir? International Journal of Human Sciences, 11(2), pp. 155-175.
- DEMİR, E., vd., (2016), Uluslararası Dergilerde Yayımlanan Eğitim Araştırmalarının Normallik Varsayımları Açısından İncelenmesi, Curr Res Educ <http://dergipark.gov.tr/download/articlefile/286815> Erişim: 09.09.2017.
- ERCAN, İ., ve KAN, İ., (2004), Ölçeklerde Güvenilirlik ve Geçerlilik, Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, Cilt: 30, Sayı: 3, ss. 211-216.
- HESAPÇIOĞLU, M. ve DÜNDAR, S., (2011), Türkiye’de Eğitimde Fırsat Eşitliği ve Postmodernizm, Eğitim Kitabevi Yayınları, Konya.
- IGNATIEFF, M., (1987), The Myth of Citizenship, Queen’s Law Journal, Volume: 12, pp. 399-420.

- JOEGER, M. M., (2009), Equal Access but Unequal Outcomes: Cultural Capital and Educational Choice in a Meritocratic Society, *Social Forces*, Volume: 87, Number: 4, pp. 1943-1973.
- LİSTER, R., (1998), Citizenship on the Margins: Citizenship, Social Work and Social Action, *European Journal of Social Work*, Volume: 1, Number: 1: pp. 5- 18.
- MALONE, B.F., (2008), Before Broum: Cultural and Social Capital in a Rural Black School Community, *North Carolina Historical Review*, Volume: 85, Number: 4, January, pp. 416-447.
- MARKS, G. N., and AİNLEY, J., (2006), Explaining Socioeconomic Inequalities in Student Achievement: The Role of Home and School Factors, *Educational Research and Evaluation*, Volume: 12, Number: 2, April, pp. 105-128.
- ÖZBAY, Ö., (2008), Çapraz Tablo Analizi Nasıl Yapılır?: Pratik Bir Açıklama, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Cilt: Güz, Sayı: 9, ss. 459-470.
- ÖZTUNA, D. vd., (2008), Sağlık Araştırmalarında Kullanılan İlişki Katsayıları, *Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi*, Cilt: 28, Sayı:2,
- PARCEL, T. L. and DUFUR, M. J., (2001), Capital at Home and at School: Effects on Student Achievement, *Social Forces*, Volume: 79, Number: 3, March, pp. 881-911.
- ROCHE, M., (1987), Citizenship, Social Theory and Social Change, *Theory and Society*, Volume: 16, Number: 1-3, pp. 363- 399.
- SAY, A., (2002), Müzik Sözlüğü, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara.
- SENEMOĞLU, N., (2004), Gelişim Öğrenme ve Öğretim, Gazi Kitapevi, Ankara.
- TANSEL, A., (2002), Determinants of school attainment of boys and girls in Turkey: individual, household and community factors, *Economics of Education Review*, 21, pp. 455-470.
- TEZCAN, M., (2012), Eğitim Sosyolojisi, Anı Yayıncılık, Ankara,
- TOPSES, M. D., (2011), Eğitim Sosyolojisi, Nobel Yayıncılık, Ankara,
- YILDIRIM, A. ve Şimşek, H., (2005), Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara,
- ZANTEN, V. A., (2005), New Modes of Reproducing Social Inequality in Education: The Changing Role of Parents, Teachers, Schools and Educational Policies, *European Educational Research Journal*, Volume: 4, Number: 3, pp. 155-159.